

SOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 37.

V torek 7. Septembra 1852.

I. tečaj.

Kako da bodo otrokom povesti všečne in koristne.

(Spišal Rudmaš.)

Uvod

Kako radi otroci povesti, posebno prigodbe poslušajo, in kako lahko po tih njih mlado mehko sence nagingamo, kamor koli hočemo, je vsakemu znano.

Tudi odrasčeni jih ja radi slušajo, radi drugem pripovedujejo. Zatorej je tudi naš ljubleni Gospod in zveličar svoje svete nauke rad u pripovedke in prilike uplétal, da bi se ložeje u pameti ohranile, in tako u človeškem sereu zakoreninile. Nimamo v šolah pripravnejšega pripomočka, učence si pridobiti, jih k pazljivosti privaditi, in jih k vsemu dobremu nagniti, kakor pripovedke. Če vemo mičnih prigodb iz živlenja pobožnih ljudi ali pa iz svetega pisma, nar boljše bo to; če jih nam pa pomanjkuje, poslužimo se tudi drugih, vemdar verjetnih, tako zvanih pripovesti. Toda ne smemo spred oči zgubiti, kaj pripovedamo, in kako. Nemci imajo lepe sbirke takih sposobnih povesti, u laškem (talianskem) jeziku jih je Ambrozoli čudno lepili in podučnih sbral, Slovenci si jih moramo še le napraviti. Med našimi ljudmi jih je dosti, naberaimo jih, prisvojimo si jih pa tudi od ptujih narodov, in enaki bodimo hišnemu gospodarju, ki novih in starih reči u svojem zakladu najde, in vse u svoje potrebe obrniti zna. Svest sém si, da sém svoje dni, ko sém še učil, dosti dobrega semena po povestih zasjal, ki je tudi čverstega in zdravega sadu prineslo, zato mi ne bodete zamerili, dragi čita-

telji „šolskega prijatelja,“ da vam u izgledu pokažem ne kaj? tega si morate sami priskerbeti, pa kako sem svojim učencem pripovedoval.

Pokusite vse, pravi St. Pavel, in kar je dobrega ohranite; jaz pa pristavim: berite, in ako se bode vam prijetno zdělo moje postopanje, posnemajte.

Pripravljanje k povesti:

S Bogom:

(Rana bogomilost.)

Otročiči! poslušajte me! — Dans pač nekaj lěpega vēm; vēm neko prav prav lěpo prigodbo. Če bodete tiho kakor miške, jo čem vam povedati. Pa ne še zdaj! Najpred moramo storiti, kar je potrebno, potle še le imamo čas zato, kar je prijetnega. Tako sada se hočemo najpred lěpo učiti, in ako bodete prav tiho, in lěpo na moje nauke pazili, in jih tudi zapamtili, potle vam hočem pripovedovati.

Toliko hočem vam že sada reči, da povest, ki sēm jo vam praviti namenil, zadene nekega dečka, ki mu je ime bilo Erik, in da ima naslov „pojdi s Bogom.“ Ko nauk končam — me bodete na to opomnuli — veste, pa prě né! Sada pa se učimo! — Le tiho, drugače z pripovesti ne bo nič.

Pogovor

po končanej šoli.

Dà! res ste bili pazlivi in pridni moram taj storiti, kar sem obljubil. Od koga sem že rekel, da bodem vam pripovedoval? — kak je naslov te povesti? dà! dà! Pojdi s Bogom! Lěpa beseda: pojdi s Bogom!

Pa še nekaj mi morate vi povedati, prej da začnem. Al ste čuli že včasi te besede: s Bogom: pojdi s Bogom? — Veste, kaj to hoče reči. Ali moremo mi s Bogom hoditi? pa ti? pa ti? — Da res je, vsi moremo s Bogom hoditi, ako le hočemo, povsod je pri nas, vidi in vé naše potrebe in nam o pravem času pomaga! On naš ljubeznivi, mili Oče, ki nas ne pozabi, da bi li mati svoje dete pozabiti mogla, on, ki nas ima u svoje roke zapisane. —

Lejte kako se je Eriku godilo, in kako je za njega dobro bilo, da je s Bogom hodil, s Bogom potoval.

Pripovedanje povesti. I. košček.

Berhek in zal deček je bil Erik ali Henrik, kakor so mu drugi rekli; šibek in za svoje leta visok. Bil je ravno u vašej starosti; štel je namre tadaj, ko ga mi prvič najdemo, okolj deset lēt. Černe tužne oči so se mu iz pod podolgastih trepavnic lesketale, in črni, razkeršeni vlasje so se mu okolj bledega obličja razlivali; — pa bil je sirota, u cunje oblečen, u vmazani srajci u sterganih hlačicah, bos in košoglav. Starši so bili nekđaj pri dobrem, pa so obožali. Naglo so zaporedoma vmerli, narprej mati, potlě oče, in nič mu nista zapustila, kakor da sta mu s besedo in s djanjem globoko v serce vsadila: Bodi pošten, in delaj rad — tak nikdar ne bodeš stradal. Bil je doma na Laškem, u Veletri na Pontinskem močirji. Veletri, majhne vbožno mesto nema š čem drugim se ponositi, kakor da je u njem Cesar August rojen bil. Naš Erik po smerti svojega očeta ni vedel, kam bi se djal; pa glad ga je naganjal, da je na nektere duri poterkal, in prosil, da bi mu hotli dēla dati, zakaj miloščino, ali bogaime prositi, se je sramoval, kēr so mu ljubi otac vedno bili rēkali, da to ni pošteno, da kdor dēlati more, si si naj svoj kruh pridēla, kēr le tadaj s dobro vestjo moliti smē: daj nam dones naš usakdanji kruh! —

Tode za slabega šibkega dečka dēla nikjé ni bilo. Gdégod se je u službo ponudil, so mu milostivo skomucaje djali: Pojdi s Bogom. Kjekje so mu košček kruha podali, pa niso pozabili pristaviti? Pojdi s Bogom.

Pogovarjanje.

Alite, da ta prigodba bode lēpa? — Dones je ne smem dalej praviti, je že prepozno, morate iti domū. Ako bodete pridni, kakor ste bili dones, bodemo pa jutre se s našim Erikom na pot podali, in vidili, kako je s Bogom hodil. Pa še nekaj, da ne pozabite, kar ste dones slišali. Kdo mi more Erika prav dobro popisati, da ga bode vsak kmalo poznal? — Kakega stasa, ali kako je bil izraščēn? kake je imel oči, kake lasje? — kako star je bil?

kako oblečen? Dobro! poznate ga! Mi veste povedati kaj od njegovih starišev? — Kje je bil doma? — Da! u Veletri na Laškem. Veste mi imenovati nar večje in slavnije mesto Laškega?

Da bode te ložeje se spoznavali, vam hočem sém na desko naznačiti. Tu bo naj Rim: od Rima mi bode te jutre več povedali. Iz Rima gremo po tej poti u Veletri. Lejte tako leži Veletri; tu je pa močirje, veste kaj je to? temu močirju se pravi Pontinsko. Kdo je bil še rojen u Veletri? kateri visoki mož? Prav! Dons se vam domú mudi; jutre mi bode te še vse to lepo povedali; — in če vidim, da nisem zastonj govoril — in če bode te me radi bogali, jo hočemo dalje potegnuti.

Veste kakšno veselje mi še morete storiti? Rad bi, da bi mi nekteri Erika, drugi pa mestice Veletri popisali, in jutre pismeno prinesli. Kdo mi bode to veselje storil? Ti: ti? — al ti pa ne? Prav tako, pa ne pozabite, kar ste mi obljubili. Molimo! S Bogom! — lahko noč!

Pazka. Ne morem se upuščati u razlaganje besed: berhek deček, trepavnica, sirota, tužen i. t. d. se vč, da se morajo otrokom razjasniti, če so njim neznane.

2. košček.

Dobro bode učitelj ravnal, ako če ne vsak dan, saj nekoliko dni v tednu povestim odloči, in sicer vedno poslednjo pol ure popoldne. Prej da se u povesti dalje pomika, naj pobere in prebere otroške spise, in se čez nje s njimi še pogovarja, kolikor se mu treba zdi. Po tem pa začne sopet. Besede, ki jih je u vsakej hiši slišal, besede: pojdi s Bogom so se mu počasu globoko u priprosto serce utisnile. Počel je premisleovati, in govoriti sam seboj in je djal: Toliko dobrih, in milih ljudi mi pravijo: Pojdi s Bogom! To mora vendar kakšen dober sovč biti. Hočem skušiti, in čem s Bogom iti. Gotovo to ne more zlo, ne more hudo biti. Da, da, čem to poskusiti! — Pa kam? to pa ni vedel. A! je mislil, če imam Boga za tovarša, in s njim grčm, kamor hoče, me bode že prav peljal. Alj je prav mislil? — Kaj se vam zdi? — Le pomislite, da je od vsih ljudi zapuščen bil, da nikogarja ni imel, ki bi mu bil dčla, in tak zaslužen vsakdanji krušek dal. — Ti dan, ko so mu take misli po glavi hodile, se je ravno

u nekem samostanu mineštre najedil. Mineštra je neka čorba ali borna juha, u ktero se včas vsi ostanki prošlih dni veržejo. Tako sem tudi jaz poldrugo leto pri Frančiskanih u Gradu jedel. Ni bila boljši ko pomije, v kterih je nekaj zela, repe, ali druge ropotije plavalo, in nekoliko kosti na dnu ležalo. Večkrat smo si morali nose pri jedi zatisniti — Pa ljubi moji! glad je nar bolji kuhar! Počedili smo skledo in jo polizali, da ni trohice ostalo, kër smo u 24 urah le enkrat jesti dobili; in smo Boga hvalili, da smo se le nasitili.

Takó je tudi naš Erik, ko se je najedil, bil poln radosti, se je čutil krepkega in močnega, je šel iz mestica pri prvih vratih, ki so pred njim stale, si je vrezal precej nar debelšo lešjevo paličico, ki je mogel, in se je po cesti naprej podal.

Bil je poln poguma, in prav dobre volje; pa godilo se mu je s njegovo močjo, kakor se godi drugim otrokom s denarjem, ki ga imajo u hranilnici, mislijo da je studenec, ki ga ni mogoče izčrepati. Proti večeri — sem zabil povedati, da je bilo lepo v igredno popoldne, ko se je na pot vzdignil — proti večeri čem reči, se čuti trudnega, jame opešati, in se je moral na nekej ladini uvesti. Solnce zahaja, noč se bliža, glad ga lomi; solze se mu po licih uderejo, in on jeme zdihovati: „Oh! saj sem s Bogom hodil, kaj pa da ne morem napred!“

Tukje ga sada moramo pustiti; tudi iz vas so morde nekteri že lačni, solnce se je nagnulo proti zahodu, pojde skor za božjo gnado, vi bi radi šli domú. Mati vam že večerjo pripravljajo. Ko bo vam nar bolj dišalo, spomnite se našega vbogega Erika; in povejte domačem — zlasti starejšim, kaj smo dans od njega čuli. Moji pridni mi bodejo pa spet napisano prinesli:

1. Kako je Erik besede: pojdi s Bogom premisleval? kdaj in kako se je na pot spravil, in 3. kako se mu je prvi dan njegovega potovanja s Bogom godilo; kdor ne more vsega popisati, pa naj zapiše, kar se mu poljubi, in nar bolj dopade.

Narekovavni in predpisni sostavki.

Dokler imaš čisto in nedolžno serce, si srečen, da nobeden tako na celém svetu.

Ni bolj veselega časa v celem letu, kakor je ljubezniva in prijetna spomlad, polna naj lepših cvetlic. Pa tudi lepšega in prijetnišega časa v celem človeškem življenju ni, kakor so dnevi čiste nedolžnosti.

Bodi priden in delaven. Kdor brez dela okoli capa, mu kmalu kruha manjka.

Kakor se bote zdaj v mladih letih delati in živeti navadili, tako bote tudi v prihodnje ostali.

Predraga mladina! ne pusti lepega, zlatega časa tvojih prijetnih mladnih dni brez dobička iti. Delaj vedno tako, da ti žal ne bo. Čednost in vera naj te vselej podpira.

Človeško serce je pomladni vert. Cvetlice, ki se tukaj naj lepše podajo, so: čednost, čistost, pokoršina in ljubezen do vsega dobrega. Te lepe in žlahtne cvetlice naj bodo tako trdno vsajene, da jih naj močnejši vihar pokončati ne bo mogel. Rasejo naj večno! —

Obračaj vse dobro in pravično. Nikoli se ne daj od strasti gospodariti. Sramuj se slabih del, in ljubi pravico, kakor beli dan. Življenje je kratko, vse bo kmalo minulo, le dobre dela gredo z nami na uni svet.

Ako ti je ljubo, da te drugi radi imajo, in ti radi pomagajo, stori tudi ti tako drugim. Ljubezen ali sloga bratovska je nebeška iskra, ki človeka h vsemu dobremu ogreva, in ga pelje v svete nebesa.

Bodi v vsih rečeh pošten in varuj se svoje dobro ime omaževati. Kdor sam sebe ne časti, ni vreden nobene časti.

Dobro serce je boljše, kot glava in visoke modrosti. Dobro serce je to, kar človeka za vselej srečnega stori.

Imej mir z Bogom, tako ga boš tudi imel s seboj in z bližnjim. Blagor ti je, ako mirno in v miru živiš! srečniši si ko uni, ki imajo denar in premoženje, miru pa nimajo. V miru živeti se pravi srečno živeti.

Pravica je mati miru, mir pa oče prave sreče, in mati resnične svobode je dobra vest.

Kadar vidite travnike s cvetlicami pregernjene, kadar vam škerjanec nad glavo žvergoli ali penica v germu, slavček na

polju, ali kaka druga vesela ptica veselo prepeva, se spomnite na Jezusove besede, ki je rekel: „Poglejte ptice pod nebom! Ne sejejo, ne žanjejo, in ne spravljajo v žitnice svoje; vaš nebeški oče jih živi.“

Ljudje, katerim je žal, da so drugi srečni, so sebi naj hujši sovražniki.

Žlahtne želje so lepo dišeči cvet, žlahtne dela pa njih sladek sad. Lep je cvet, vendar boljši še sad.

Poprimi se lepih čednost in naberi si jih, dokler je še dan. Kadar pride noč, jih zastonj iskal boš.

Poterpežljivost je steber, ki nam vse križe in nadloge trdno prenaša.

Enako smo vsi rojeni, različno živimo, vendar smert nas zopet edini, pa smo si vsi enaki, bogati in siromaki.

Hitro nam tečejo dnevi, in sonce življenja se nam hitro pomika. Kmaló bo zašlo in se nam za goro temnega pokopališča skriló.

Karkoli delaš, pametno delaj, in misli na konec.

A. Praprotnik.

Prav povsod je ljubi Bog.

Tam, kjer sonce, luna sije,
Kjer se potok k morju vije,
Prav povsod je ljubi Bog.

Tam, kjer rožce nam cvedejo,
Tam, kjer ptički nam pojejo,
Prav povsod je ljubi Bog.

U samoti in pušavi,
Tam na gori in planjavi,
Prav povsod je ljubi Bog.

Pri živinci in červiču,
Tu doma in tam na polju,
Prav povsod je ljubi Bog.

Tam, ker pridni in hudobni
So po dnevi alj po noči,
Prav povsod je ljubi Bog.

Koder si in koder hodiš,
Glej! da vselej koj se spomniš:
Prav povsod je ljubi Bog.

A. Praprotnik.

Dobre misli.

I. Desetek.

1. Uči se v junosti (mladosti), jeli hočeš biti moder v starosti. —

2. Ni dobra (blaga) bez truda. —
3. Kdor ne začne slabo, tudi ne bodé začel dobro. —
4. Vsako pričetje, trudno (težko.)
5. Le glupec (bedak, neumnež) ne išče drugega kot veselje in kratek čas. —
6. Potratjen (zgubljen) čas nikada več se ne vrača. —
7. Jeli ljubiš življenje (žizn), imej čas v skerbi, zakaj ono obstoji v času. —
8. Kdor govori, te seje; kdor pa posluša, žanje. —
9. Deca in duraki (norcei) mislijo, da dvajset orlažev (taler) in pa dvajset let bez konca so. —
10. Težko je biti hud, pa še težje je, hudim dobro činiti (storiti).

Drobtinica.

**Bčela piše:* Ravno kar je v založbi Sigmundove bukvarnice v Celovcu na svetlo prišla nova knjižica pod naslovom: „Lepo darilo za pridne šolarčke“ in obseže štiri prav prijetne pripovedi za poduk in kratek čas, namreč: „Bratec in sestra“, „car Peter Veliki, tesar v Zardamu“, „David in Goliat“ in „Jaroslav“.

Te pripovedice so naše mladini kaj primerne, ker toliko lepega in podučivnega obderže. Pisane so prav lahkorazumljivo v čistem slovenskem jeziku. Gotovo si bodo veliko bravcev med našo ljubo mladino našle. Natis je prav čist in ličen iz A. Pichlerjeve tiskarnice na Dunaju. Knjižica šteje 108 strani v dvanajsterki. Dobi se, kakor vse knjige naših Celovskih knigarjev, po vseh slovenskih mestih, kar bi veliko slov. bukvarjem za izgled služiti imelo.

Pri tej priložnosti nektare Ljubljanskih bukvarjev še enkrat prav lepo prosimo, kak iztis njih bukev tudi k nam v Celovec poslati. Koliko se poprašuje po prekrasnej „Gerlici“, po Vilharjevih pesmah s napevi in drugih imenitnih knjigah; pa vse je zastonj, če si jo sam po kakem prijatelju ne priskerbiš. Kedaj se bo vendar to na bolje obrnilo?

Odgovorni izdaj. in vredp. A. Einspieler. Natisnil J. Leon u Celovcu.